การรับและเสียสิทธิในมรดกของทายาทและข้อสังเกตกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก

RECEIVING AND PRESERVING THE INHERITANCE OF THE HEIRS AND OBSERVING THE HEIRS BEING DISQUALIFIED FROM THE INHERITANCE

ธีรศักดิ์ เงยวิจิตร

TEERASAK NGEYVIJIT

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

SECRETARY GENERAL OF THE OFFICE OF THE JUDICIARY

กรุงเทพมหานคร

BANGKOK

Received: May 26, 2023

Revised: June 18, 2023

Accepted: July 18, 2023

บทคัดย่อ

เมื่อบุคคลใดตายและบุคคลนั้นมีมรดกบุคคลซึ่งเป็นทายาทไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมย่อมมีสิทธิในมรดกของผู้ตาย การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้นก็มาจากหลักการที่ว่าสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ขณะตายก็ย่อมน่าจะตกแก่บุคคลที่มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติหรือตกแก่บุคคลที่ผู้ตายมีความประสงค์จะยกให้ แต่อย่างไรก็ตามมรดกของผู้ตายหาอาจจะตกแก่ทายาทเสมอไปไม่ นั่นคือบางกรณีทายาทอาจเสียสิทธิในมรดกของผู้ตายได้ หากเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็เป็นทางหนึ่งที่ส่งผลให้ทายาทเสียสิทธิในมรดกโดยมาตรา 1639 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดกรณีทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้ตายตามมาตรา 1643 สามารถรับมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกกำจัดได้ในส่วนแบ่งของทายาทนั้น แต่นอกเหนือจากมาตรา 1639 ดังกล่าวแล้วยังมีบทบัญญัติมาตรา 1607 ได้กล่าวถึงกรณีทายาทถูกกำจัดและให้สิทธิผู้สืบสันดานเข้าสืบมรดกต่อไปได้เสมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว ซึ่งการที่บทบัญญัติเรื่องการถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีอยู่ 2 มาตราดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการตีความของนักกฎหมาย สรุปได้ว่า หากทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายใช้มาตรา 1639 บังคับ ส่วนกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายใช้มาตรา 1607 บังคับ ซึ่งหากตีความในลักษณะดังกล่าวก็อาจจะเกิดปัญหาในการตีความกฎหมายซึ่งอาจจะมีความขัดแย้งกันได้ ดังนั้นเพื่อมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวในการตีความ อาจจะต้องมีการศึกษาในเชิงลึกเพื่อทำการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ใช้และตีความไปในแนวทางเดียวกัน

คำสำคัญ: มรดก ทายาท การรับมรดก การเสียสิทธิ การถูกกำจัด

ABSTRACT

When a person dies and that person is inherited by a person who is an heir, whether a statutory heir or a beneficiary Take pride in the inheritance of the deceased. The fact that such legislation comes from the principle that what the deceased to the EU at the time of death is allowed. The charge will fall on the person who has a kinship relationship with the person to whom the deceased wishes to be ceded. - Anyway the estate of the deceased may not always pass to the heirs, i.e. in some cases in which the heirs may lose their right to the estate of the deceased – if the provisions are met. law which in the event that the heir is deprived of inheritance is one of the ways that results in the deprivation of the right to inheritance by the heir under Section 1639 of the Civil and Commercial Code provides for cases in which a statutory heir under section 1629 (1), (3), (4), or (6) is deprived of the inheritance. - Angel's inheritance is dead. A direct descendant of a deceased under Section 1643 can inherit in lieu of a disposed heir on the part of that heir. But in addition to Section 1639, there are also Provisions of Section 1607 I have spoken of the situation that the heir is eliminated and the defendant has the right to continue to inherit the inheritance - always -a the heir is dead. Which the provisions on the deregulation of the EU-2 Article of Inheritance cause problems in action the definition of the law can be concluded that if the heir is disposed of before the deceased, the use of Section 1639 applies to the case. An heir is deprived of the inheritance after the decedent's death applies Section 1607, which, if in nature, may will Problems in the legal process which may cause conflicts.

Keywords: heritage, heir, inheritance, loss of right, elimination

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วย มรดกของประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นไว้ว่า เมื่อบุคคลถึงแก่ความตายไม่ว่าจะตายโดยธรรมชาติหรือศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญหากบุคคลนั้นมีมรดก[1]มรดกย่อมตกแก่ทายาท[2]

---

[1] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 บัญญัติว่า *“เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”*

[2] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1602 บัญญัติว่า *“เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา 62 แห่งประมวลกฎหมายนี้ มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท*

ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 63 แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับแก่ทายาทของบุคคลนั้น”

แต่บางกรณี แม้ผู้ตายมีมรดก ทายาทอาจไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย หากเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ทายาทนั้นเสียสิทธิในมรดกของผู้ตาย ซึ่งอาจเสียสิทธิตามกฎหมายอื่นหรือตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคสอง

กรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก ถือเป็นการเสียสิทธิในมรดกของทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประการหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 หมวด 3 ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ของทายาทที่ถูกกำจัดและจะส่งผลต่อไปเป็นประการใดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645 แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีบทบัญญัติในหมวด 2 มาตรา 1607 กำหนดเกณฑ์กรณีทายาทถูกกำจัดไว้เช่นเดียวกัน ซึ่งหากพิจารณาตามมาตรา 1639 จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่ากรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทโดยธรรมตามที่กฎหมายกำหนดถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ให้ผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นเข้ารับมรดกแทนที่ได้ แต่มีปัญหาตามมาคือ หากทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานจะเข้ารับมรดกแทนที่ได้หรือไม่ หากตีความตามมาตรา 1639 ย่อมจะเห็นชัดเจนว่าผู้สืบสันดานไม่สามารถรับมรดกแทนที่ได้ แต่ก็มีการตีความของนักกฎหมายว่าทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายผู้สืบสันดานย่อมสืบมรดกได้ตามมาตรา 1607 ซึ่งความเห็นนี้ก็มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยรองรับ ในประเด็นนี้ ศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธ์ (พรชัย สุนทรพันธ์, 2559, น. 3) มีความเห็นว่า การตีความดังกล่าวเป็นการตีความเพื่ออำนวยความยุติธรรมเฉพาะคดี แต่ยังไม่สามารถให้เหตุผลทางกฎหมายได้อย่างเป็นระบบ และอาจจะมีปัญหาในการปรับใช้กฎหมายในเชิงนิติวิธีได้

กองมรดกของผู้ตาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600[3] ได้กำหนดกองมรดกของผู้ตายไว้ 4 ประการ คือ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิด

มรดกของผู้ตาย ทั้ง 4 ประการ ต้องเป็นของผู้ตายหรือผู้ตายมีสิทธิอยู่ในขณะถึงแก่ความตายจึงจะถือเป็นมรดก แต่หากเป็นของผู้ตายหรือผู้ตายมีสิทธิได้รับหลังตาย หรือผู้ตายจะได้รับสิทธิเนื่องจากความตาย (เฉลิมชัย เกษมสันต์, 2555, น. 3) เงินสังขารานุเคราะห์ ฌาปนกิจสงเคราะห์ เช่นนี้ จะไม่ถือเป็นมรดกของผู้ตาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 2401/2515 (ประชุมใหญ่) เงินสังขารานุเคราะห์ เป็นเงินที่ผู้รับประโยชน์จะได้รับภายหลังจากที่สมาชิกขององค์กรสงเคราะห์ข้าราชการกรมไปรษณีย์โทรเลขถึงแก่ความตาย มิใช่ทรัพย์สินที่สมาชิกผู้ตายมีอยู่ขณะถึงแก่ความตายจึงไม่เป็นมรดกของผู้ตาย

มีปัญหาว่า เงินตามสัญญาประกันชีวิตที่ผู้ตายทำไว้กับผู้รับประกันจะเป็นมรดกหรือไม่ เงินตามสัญญาประกันชีวิตเป็นเงินที่ผู้รับประกันจะใช้เงินแก่ผู้รับประโยชน์ที่ระบุไว้อันสืบเนื่องมาจากความตายของผู้เอาประกัน สิทธิตามสัญญาจะเกิดเมื่อผู้เอาประกันถึงแก่ความตายจึงมิใช่มรดกของผู้เอาประกัน (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 11)

---

[3]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 บัญญัติว่า *“ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”*

แต่หากเป็นเงินสะสมที่นายจ้างจะจ่ายให้เมื่อออกจากงานภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่นายจ้างกำหนด ลูกจ้างก็จะได้เงินนั้นไป จึงถือว่าเงินดังกล่าวลูกจ้างมีสิทธิอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย เงินนี้จึงเป็นมรดกของลูกจ้างที่ถึงแก่ความตาย

กรณีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดไม่เป็นมรดก

แม้ตามหลักสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดที่เป็นของผู้ตายขณะถึงแก่ความตายจะเป็นมรดกดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็มีบางกรณีที่สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดนั้นจะไม่เป็นมรดกของผู้ตาย หากสิ่งเหล่านั้นเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ตาย ในกรณีดังนี้

1. เป็นเรื่องเฉพาะตัวโดยสภาพ

เรื่องเฉพาะตัวโดยสภาพ หมายถึง เรื่องที่ผู้ตายจะเป็นผู้ใช้หรือกระทำได้แต่ตนเองจะโอนให้ผู้อื่นไม่ได้ หรือเป็นเรื่องคุณสมบัติเฉพาะตัวบุคคล (เพรียบ หุตางกูร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2563, น. 32) เช่น สิทธิในการเข้าสอบแข่งขัน สิทธิในการบอกล้างสัญญาระหว่างสมรส เป็นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 890/2517 (ประชุมใหญ่) การบอกล้างสัญญาระหว่างสมรสซึ่งไม่ใช่การบอกล้างโมฆียะกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 (ปัจจุบันแก้ไขเป็นมาตรา 1469) นั้นโดยสภาพเป็นการเฉพาะตัวของสามีหรือภริยาเท่านั้น เมื่อฝ่ายใดถึงแก่กรรมสิทธิ์บอกเลิกย่อมระงับสิ้นไปไม่ตกทอดไปยังทายาทในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกของผู้ตาย ทายาทไม่มีสิทธิบอกล้างได้

2. เป็นเรื่องเฉพาะตัวตามกฎหมาย

เรื่องเฉพาะตัวตามกฎหมาย หมายถึง เรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ตาย ซึ่งจะสังเกตได้จากกรณีที่กฎหมายบัญญัติในทำนองว่าระงับไปด้วยความตาย โอนกันไม่ได้ ไม่ตกสืบถึงถึงทายาท เป็นต้น เช่น สิทธิตามสัญญายืมใช้คงรูป[4]สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน[5] เป็นต้น

บุคคลที่จะเป็นทายาทมีสิทธิรับมรดก

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคหนึ่งที่บัญญัติว่า เมื่อบุคคลใดตายมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาท ซึ่งทายาทที่มีสิทธิรับมรดกมี 2 ประเภท คือ[6]ทายาทตามกฎหมายหรือทายาทโดยธรรม และผู้รับพินัยกรรม อธิบายได้ ดังนี้

---

[4]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 648 บัญญัติว่า *“อันการยืมใช้คงรูป ย่อมระงับสิ้นไปด้วยมรณะแห่งผู้ยืม”*

[5]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 บัญญัติว่า *“ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว*

อนึ่ง หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้”

[6]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1603 บัญญัติว่า *“กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม*

1. ทายาทโดยธรรม

ทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย ตามมาตรา 1629[7] แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ และทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส

1.1 ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ ในส่วนของทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติตามมาตรา 1629 วรรคหนึ่งมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังตามลำดับที่กฎหมายระบุไว้หาใช่มีสิทธิรับมรดกทุกคนไม่ นั่นหมายความว่า หากทายาทลำดับก่อนมีชีวิตหรือผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายเลย[8] ดังนี้เป็นไปตามหลัก “สนิทตัดห่าง” เว้นแต่ กรณีเจ้ามรดกมีทายาทลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 เช่นนี้ ทายาททั้ง 2 ลำดับจะไม่ตัดกันแต่ทายาทลำดับ 2 จะมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร

ตัวอย่างเช่น เจ้ามรดกมีบุตร 2 คน ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 3 คน ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 เช่นนี้ ผู้มีสิทธิรับมรดกมีเพียงบุตร 2 คนเท่านั้น ส่วนพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 3 คนเป็นทายาทโดยธรรมที่อยู่ในลำดับห่างลงมาจะถูกตัดไม่ให้รับมรดกตามมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง

แต่หากเจ้ามรดกมีบิดามารดาซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 อยู่ด้วย เช่นนี้ บิดามารดาแม้จะเป็นทายาทโดยธรรมที่อยู่ถัดจากลำดับที่ 1 ก็ตาม บิดามารดาก็จะไม่ถูกตัดแต่จะได้รับมรดกเสมือนเป็นทายาทชั้นบุตร นั่นคือ ในส่วนของทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ จึงสรุปได้ว่า ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติตามมาตรา 1629 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 1630 ต่างมีสิทธิได้รับมรดกตามลำดับก่อนหลัง เว้นแต่ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ต่างมีสิทธิได้รับมรดกพร้อมกันและเท่ากัน

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

[7]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 บัญญัติว่า *“ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรคสอง แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ*

(1) ผู้สืบสันดาน

(2) บิดา มารดา

(3) พี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกัน

(4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน

(5) ปู่ ย่า ตา ยาย

(6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635”

[8]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 บัญญัติว่า *“ตราบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย*

แต่ความในวรรคก่อนนี้มิให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร”

1.2 ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส กรณีทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสตามมาตรา 1629 วรรคสอง จะต้องเป็นคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย[9] นั่นคือ จะต้องมีการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 โดยจะไม่หมายรวมถึงคู่สมรสที่อยู่กินกันโดยพฤตินัย ซึ่งส่วนแบ่งของคู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ย่อมมีส่วนแบ่งของผู้สมรสที่ถึงแก่ความตายตามสัดส่วนที่กำหนดตาม มาตรา 1635[10] ดังนี้

1.2.1 กรณีเจ้ามรดกมีทายาทตามมาตรา 1629 (1) คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนทายาทชั้นบุตร เช่น เจ้ามรดกมีภริยาและบุตร 2 คนเมื่อเจ้ามรดกตายมีมรดก 3 ล้านบาท ภริยาย่อมมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกของสามีเสมือนทายาทชั้นบุตร นั่นคือ มีสิทธิในส่วนแบ่งมรดก 1 ส่วนเท่ากับบุตร 2 คน ดังนั้นมรดกของเจ้ามรดกจึงตกแก่ภริยาและบุตรคนละ 1 ล้านบาท

1.2.2 กรณีเจ้ามรดกไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) แต่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (3) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกกึ่งหนึ่ง เช่น เจ้ามรดกมีสามี บิดามารดา และพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 2 คน เช่นนี้ ในส่วนทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติผู้มีสิทธิได้รับมรดก คือ บิดามารดา ส่วนพี่น้องร่วมบิดามารดาจะไม่มีสิทธิรับมรดกตามมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง ตามหลัก “สนิทตัดห่าง” ตามมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง หากเจ้ามรดกมีมรดก 8 ล้านบาทสามีมีสิทธิได้รับมรดก 4 ล้านบาทส่วนอีก 4 ล้านบาทย่อมตกแก่บิดาและมารดาคนละ 2 ล้านบาท หากเจ้ามรดกไม่มีบิดามารดาส่วนแบ่งของสามียังคงมีสิทธิเช่นเดิม คือ 4 ล้านบาท ส่วนอีก 4 ล้านบาทย่อมตกแก่พี่น้องร่วมบิดามารดาคนละ 2 ล้านบาท

1.2.3 กรณีเจ้ามรดกมีทายาทตามมาตรา 1629 (4) หรือ (5) หรือ (6) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ ย่อมมีสิทธิได้รับมรดก 2 ใน 3 เช่น เจ้ามรดกมีภริยา พี่น้องร่วมมารดา 2 คน ปู่ย่า 2 คน และน้าอา 2 คน เช่นนี้ ในส่วนทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติดังกล่าวจะตัดกันเอง นั่นคือ หากมีพี่น้องร่วมมารดา ปู่ย่า และน้าอา จะไม่ได้หรือหากไม่มีพี่น้องร่วมมารดา ปู่ย่าก็จะได้มรดก ส่วนน้าอา จะไม่ได้ หรือไม่มีปู่ย่า น้าอาก็จะได้ ทั้งนี้ เป็นตามมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง หากเจ้ามรดกมีมรดก 9 ล้านบาท ภริยาจะได้รับมรดก 6 ล้านบาท ส่วนที่เหลือ 3 ล้านบาท ย่อมตกแก่พี่น้องร่วมมารดา หรือปู่ย่า หรือน้าอาแล้วแต่กรณีคนละส่วนเท่า ๆ กัน

---

[9]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 บัญญัติว่า “*การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น*”

[10]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1635 บัญญัติว่า *“ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกของผู้ตายนั้น ให้เป็นไปดังต่อไปนี้*

(1) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (1) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

(2) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (3) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) แต่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกกึ่งหนึ่ง

(3) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (4) หรือ (6) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทตามมาตรา 1629 (5) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้มรดกสองส่วนในสาม

(4) ถ้าไม่มีทายาทดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด”

1.2.4 กรณีเจ้ามรดกไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด เช่น เจ้ามรดกมีสามีแต่ไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) ถึง (6) หากเจ้ามรดกมีมรดกเท่าใดก็ตาม สามีย่อมได้รับมรดกทั้งหมด

ข้อสังเกต

1. อาจมีปัญหาเกิดขึ้นได้กรณีเจ้ามรดกมีทายาทตามมาตรา 1629 (1) และ (2) รวมทั้งมีคู่สมรสด้วย เช่นนี้ คู่สมรสจะมีสิทธิได้รับมรดกเท่าใด เนื่องจากมาตรา 1635 ไม่ได้กำหนดกรณีไว้

ผู้เขียนเห็นว่า กรณีเกิดช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวก็น่าจะต้องหากฎหมายใกล้เคียงมาปรับใช้ นั่นคือ กรณีดังกล่าวทั้งทายาทตามมาตรา 1629 (1) และ (2) ต่างมีสิทธิได้รับมรดกในส่วนเท่ากัน ซึ่งเมื่อยังมีทายาทตามมาตรา 1629 (1) ได้รับมรดกจึงน่าจะต้องปรับส่วนแบ่งของผู้สมรสตามมาตรา 1635 (1) โดยมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนทายาทชั้นบุตรและทายาทตามมาตรา 1629 (2) ก็ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนทายาทชั้นบุตรด้วยตามมาตรา 1630 วรรคสอง

2. ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติตามมาตรา 1629 ทั้ง 6 ลำดับ ตัดกันตามหลักสนิทตัดห่าง ยกเว้นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ไม่ตัดกัน ตามมาตรา 1630 แต่ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติและทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสจะไม่ตัดกัน นั่นคือ ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติกับทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสต่างมีสิทธิได้รับมรดกเหมือนกัน เพียงแต่คู่สมรสจะได้รับมรดกมากน้อยเท่าใดขึ้นกับว่าเจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติลำดับใดมีชีวิตอยู่

2. ผู้รับพินัยกรรม

ผู้รับพินัยกรรมจะเป็นบุคคลใดก็ได้ที่เจ้ามรดกประสงค์จะยกมรดกให้อาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ แต่ผู้รับพินัยกรรมต้องมิใช่บุคคลที่กฎหมายกำหนดห้ามรับทรัพย์ตามพินัยกรรม ดังที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 1652 และมาตรา 1653[11]

การเสียสิทธิในมรดกของทายาท

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 1599 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติกรณีเจ้ามรดกมีมรดกและมีทายาท แต่ทายาทอาจเสียสิทธิหรือไม่มีสิทธิรับมรดกโดยเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะกรณีการเสียสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ การเสียสิทธิตามประมวลกฎหมาย

---

[11]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1652 บัญญัติว่า “*บุคคลผู้อยู่ในความปกครองนั้น จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกของตนให้แก่ผู้ปกครองหรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องของผู้ปกครองไม่ได้จนกว่าผู้ปกครองจะได้ทำคำแถลงการณ์ปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1577 และมาตราต่อ ๆ ไป แห่งประมวลกฎหมายนี้เสร็จสิ้นแล้ว*”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1653 บัญญัติว่า “*ผู้เขียน หรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมนั้นไม่ได้*

ให้ใช้บทบัญญัตินี้ในวรรคก่อนบังคับแก่คู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมด้วย

พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้จดข้อความแห่งพินัยกรรมที่พยานนำมาแจ้งตามมาตรา 1663 ให้ถือว่าเป็นผู้เขียนพินัยกรรมตามความหมายแห่งมาตรานี้”

แพ่งและพาณิชย์มีอยู่ 4 กรณี การถูกกำจัดมิให้รับมรดก การตัดมิให้รับมรดก การสละมรดก และอายุความ แต่ในบทความนี้ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงแต่เพียงการถูกกำจัดมิให้รับมรดก การตัดมิให้รับมรดก และการสละมรดกเท่านั้น อธิบายได้ ดังนี้

1. การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นการเสียสิทธิของทายาทโดยผลของกฎหมาย ซึ่งเป็นกรณีเรื่องการกระทำของทายาทที่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

1.1 เงื่อนไขการถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยกฎหมายกำหนดพฤติการณ์การกระทำของทายาทที่เข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดแล้ว ทายาทนั้นก็จะเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดก ซึ่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกอาจจะเกิดได้ 2 ประการ ดังนี้

1.1.1 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก[12] การถูกกำจัดในฐานนี้จะต้องเป็นการกระทำของทายาทที่ “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ทรัพย์มรดก เหตุที่กฎหมายกำจัดในพฤติการณ์ดังกล่าวของทายาท เนื่องจากทายาทนั้นเป็นคนโลภไม่ซื่อตรงต่อญาติพี่น้อง ทำนองว่าญาติพี่น้องคลานตามกันมายังโกงกันได้ (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 58) ซึ่งกรณี “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ทรัพย์มรดกดังกล่าวทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์ในทางทรัพย์สินโดยตรง (พินัย ณ นคร, 2554, น. 157) แต่กรณี “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ทรัพย์มรดกต้องปรากฏว่าทายาทกระทำโดย “ฉ้อฉล”หรือ “รู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์แก่ทายาทคนอื่น” ดังนั้น หากปรากฏว่าการกระทำนั้นทำให้ทายาทอื่นเสื่อมประโยชน์แต่ผู้กระทำไม่รู้หรือตั้งใจจะทำให้เสื่อมประโยชน์แก่ทายาทอื่นแต่การกระทำนั้นไม่ส่งผลให้เสื่อมประโยชน์แก่ใครเลยผู้กระทำก็จะไม่ถูกกำจัด (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 59)

ข้อสังเกต

1. การ “ยักย้าย” คือ การเปลี่ยนที่จึงแสดงว่าทรัพย์มรดกที่จะยักย้าย ได้ต้องเป็นสังหาริมทรัพย์ การ“ปิดบัง” คือ การไม่บอกใครถึงทรัพย์มรดกซึ่งลักษณะการปิดบังเกิดได้ทั้งมรดกที่เป็นอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์

2. การกระทำโดย “ฉ้อฉล” คือ การใช้กลหลอกลวงหรือทำด้วยเจตนาทุจริตเพื่อประโยชน์อันมิควรได้ (เพรียบ หุตางกูร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2563, น. 88)

3. การกระทำโดย “รู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น” คือ รู้ว่าการกระทำของตนทำให้ทายาทอื่นเสียหายหรือได้รับมรดกน้อยลงกว่าส่วนที่ตนจะได้รับ

---

[12]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 บัญญัติว่า *“ทายาทคนใดยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่าโดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่า ตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้มรดกเลย แต่ถ้าได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้มรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไว้นั้น*

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น”

4. การยักย้ายหรือปิดบังที่จะถูกกำจัดตามมาตรา 1605 ต้องเป็นการกระทำต่อทรัพย์มรดก หากสิ่งที่ “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ไม่ใช่ทรัพย์มรดก เช่นนี้ ทายาทจะไม่ถูกกำจัด เช่น การ “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ดอกผลของทรัพย์มรดกที่เกิดหลังจากเจ้ามรดกตาย (พินัย ณ นคร, 2554, น. 161) เนื่องจากดอกผลดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เกิดหลังเจ้ามรดกตายจึงไม่เป็นมรดก การกระทำของทายาทจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่มาตรา 1605 บัญญัติไว้

5. การที่ทายาทจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องเป็นการกระทำตามที่เงื่อนไขกำหนด คือ “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ทรัพย์มรดกแต่หากเป็นการทำลายทรัพย์มรดกแม้จะทำโดยรู้ว่าทำให้ทายาทอื่นเสื่อมประโยชน์ก็ตามทายาทนั้นก็ไม่ใช่ผู้ถูกกำจัดมิให้ได้มรดกแต่อย่างใด

6. กรณีการกระทำของทายาทที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์มรดกก็จะไม่เข้าเกณฑ์ที่จะถูกกำจัดตามมาตรา 1605 เช่น การปิดบังเครือญาติในการจัดทำบัญชีเครือญาติเพื่อยันต่อศาลในคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก เช่นนี้ การกระทำของทายาทแม้จะมีเจตนาที่ไม่สุจริตก็ตามแต่การกระทำก็หาได้เกี่ยวกับทรัพย์มรดกไม่

7. ผลของการที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก

7.1 กรณีทายาท “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้นทายาทต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเลย

7.2 กรณีทายาท “ยักย้าย” หรือ “ปิดบัง” ทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทต้องถูกกำจัดมิให้ได้มรดกเฉพาะส่วนที่ตนยักย้ายหรือปิดบังนั้น ซึ่งแสดงว่าหากมีมรดกเหลือ นอกเหนือจากส่วนที่ทายาทนั้นยักย้ายหรือปิดบังทายาทนั้นยังคงมีสิทธิได้มรดกตามส่วนของตน เช่น เจ้ามรดกมีบุตรชอบด้วยกฎหมาย 3 คน คือ นายหนึ่ง นายสองและนายสาม เมื่อเจ้ามรดกตายมีมรดก 3 ล้านบาท เช่นนี้ เห็นว่ามรดกดังกล่าวตกแก่นายหนึ่ง นายสอง และนายสาม คนละ 1 ล้านบาท หากปรากฏว่า นายหนึ่งยักย้ายเงินไป 2 ล้านบาทโดยฉ้อฉล และนายสองยักย้ายเงินไป 5 แสนบาทโดยรู้อยู่ว่าทำเสื่อมประโยชน์แก่ทายาทอื่น เช่นนี้ นายหนึ่งยักย้ายทรัพย์มรดกไปมากกว่าส่วนที่ตนจะได้ นายหนึ่งต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลยต้องนำมรดกในส่วนที่นายหนึ่งจะได้ไปแบ่งแก่ทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิคนอื่น สำหรับนายสองยักย้ายทรัพย์มรดกไปน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ นายสองจึงถูกกำจัด 500,000 บาท แต่ได้รับตามส่วนของตน 500,000 บาท รวมทั้งยังได้ส่วนแบ่งในส่วนที่นายหนึ่งถูกกำจัดอีก 5 แสนบาท รวมเป็น 1 ล้านบาท ส่วนนายสามมีสิทธิได้รับส่วนของตน 1 ล้านบาท ได้รับส่วนแบ่งจากส่วนของนายหนึ่ง 5 แสนบาท และได้รับในส่วนที่นายสองถูกกำจัดอีก 5 แสนบาท รวมเป็น 2 ล้านบาท

8. การถูกกำจัดตามมาตรา 1605 มีได้เฉพาะมรดกที่มีทายาทร่วมกัน 2 คนขึ้นไป ถ้ามีทายาทเพียงคนเดียว การกระทำที่เป็นการฉ้อฉลทายาทอื่นหรือทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นก็มีไม่ได้ การกำจัดมิให้รับมรดกจึงมีไม่ได้ด้วย (เฉลิมชัย เกษมสันต์, 2555, น. 160)

9. การกระทำของทายาทตามมาตรา 1605 มีข้อยกเว้นสำหรับผู้รับพินัยกรรมเฉพาะสิ่งแม้ผู้รับพินัยกรรมนั้นจะทำการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามมาตรา 1605 วรรคหนึ่ง แต่ทายาทนั้นก็ยังคงมีสิทธิได้รับมรดกเฉพาะตามพินัยกรรมที่เจ้ามรดกทำยกให้ตนได้ตามมาตรา 1605 วรรคสอง

1.1.2 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร การถูกกำจัดฐานนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606[13] เป็นการถูกกำจัดเนื่องจากทายาทมีพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่กฎหมายกำหนดตาม (1) ถึง (5) ซึ่งเป็นการกำจัดสิทธิของทายาททั้งหมดไม่ว่าจะเป็นสิทธิโดยธรรมหรือสิทธิตามพินัยกรรม (เพรียบ หุตางกูร, 2563, น. 91) ซึ่งการกระทำของทายาทที่ถูกกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรมี 5 กรณี คือ

1.1.2.1 กรณีที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากเป็นการกระทำโดยไม่เจตนาหรือประมาทเป็นเหตุให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนตาย เช่นนี้ ผู้กระทำจะไม่ถูกกำจัดและการฆ่าหรือพยายามฆ่าต้องเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น หากเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นการกระทำที่กฎหมายให้สิทธิผู้กระทำทำได้ เช่น การฆ่าหรือพยายามฆ่าโดยการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าไม่ถือเป็นความผิด[14] เช่นนี้ผู้กระทำจะไม่ถูกกำจัด

การฆ่าหรือพยายามฆ่า “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” หมายถึง หากบุคคลนั้นมีชีวิตอยู่ตนก็จะไม่ได้มรดกแต่ถ้าบุคคลนั้นตายไปแล้วตนจึงจะได้รับมรดก (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 222) ซึ่งอาจจะเป็นทายาท ต่างลำดับกันตามมาตรา 1629 หรือทายาทในลำดับ (1) คือ ผู้สืบสันดานแต่ต่างชั้นกัน[15] เช่น เจ้ามรดกมีบุตรและหลานซึ่งต่างเป็นผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก แต่ผู้สืบสันดานชั้นบุตรเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นหลานจะไม่ได้ โดยผู้สืบสันดานชั้นหลานจะมีสิทธิรับมรดกได้แต่เพียงการรับมรดกแทนที่

---

[13]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 บัญญัติว่า *“บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ*

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร”

[14]ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 บัญญัติว่า *“ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นภยันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด”*

[15]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1631 บัญญัติว่า *“ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่”*

ข้อสังเกต

1. กรณีทายาทที่มีสิทธิได้รับมรดกพร้อมกันฆ่ากันโดยเจตนา แม้จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ตามผู้ที่ฆ่านั้นจะไม่ถูกกำจัด เช่น บุตรบุญธรรมเจ้ามรดกฆ่าบิดาเจ้ามรดก เช่นนี้ แม้จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุตรบุญธรรมมีความผิดฐานเจตนาฆ่าบิดาเจ้ามรดกก็ตาม บุตรบุญธรรมก็จะไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (1) เพราะบุตรบุญธรรมเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (1) ส่วนบิดาเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (2) ซึ่งทายาทโดยธรรมทั้ง 2 ลำดับดังกล่าวต่างมีสิทธิรับมรดกด้วยกันทั้งคู่ หรือพี่น้องของเจ้ามรดกฆ่าคู่สมรสของเจ้ามรดกตายโดยเจตนาและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ตาม พี่น้องของเจ้ามรดกก็จะไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (1) เพราะพี่น้องเป็นทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ ส่วนคู่สมรสเป็นทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส ซึ่งทายาทโดยธรรม 2 ประเภทนี้ต่างมีสิทธิได้รับมรดกโดยไม่ตัดกัน

2. กรณีตั้งใจจะฆ่าบุคคลอื่นแต่ผลการกระทำเกิดแต่เจ้ามรดกทำให้เจ้ามรดกตาย เช่นนี้ ถือว่าฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนาเพราะการกระทำโดยพลาดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60[16] ทายาทผู้กระทำจะไม่ถูกจำกัดตามมาตรา 1606 (1) เนื่องจากความรับผิดในทางอาญาและทางแพ่งต้องแยกจากกัน ความรับผิดทางอาญาเป็นกรณีกฎหมายบัญญัติไม่อาจปฏิเสธความรับผิดได้ ส่วนความรับผิดทางแพ่งที่จะกำจัดทายาทนั้นต้องเป็นลักษณะของการประสงค์ร้ายหรือมีเจตนาที่จะกระทำต่อเจ้ามรดกโดยตรง

1.1.2.2 กรณีที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกในความผิดที่มีโทษประหารชีวิต และตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือคำพยานเท็จ การที่ทายาทจะถูกกำจัดในกรณีนี้ หมายถึง ทายาทเป็นโจทก์ฟ้องเจ้ามรดกเอง แต่หากพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องแม้ทายาทจะเป็นผู้เสียหายก็ไม่ใช่เหตุที่จะกำจัดทายาทนั้น แต่หากทายาทขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการก็ถือว่าทายาทฟ้องเจ้ามรดกได้ (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 65)

อย่างไรก็ตาม การที่ทายาทฟ้องเจ้ามรดกในความผิดที่มีโทษประหารชีวิต เช่นนี้ ทายาทนั้นจะยังไม่ถูกกำจัด กรณีทายาทจะถูกกำจัดต้องปรากฏว่าทายาทนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดเสียเองว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จด้วย

1.1.2.3 กรณีรู้ว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่ไม่นำความนั้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

คำว่า “ร้องเรียน” หมายถึง การแจ้งความร้องทุกข์ การกล่าวโทษ หรือให้การเป็นพยานถึงข้อเท็จจริงเท่าที่รู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้กระทำผิด (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 228) เว้นแต่ กรณี ดังต่อไปนี้ การที่ทายาทที่ไม่ร้องเรียนนั้นก็จะไม่ถูกกำจัด คือ

---

[16]ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60 บัญญัติว่า *“ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น แต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษหนักขึ้น เพราะฐานะของบุคคลหรือเพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับบุคคลที่ได้รับผลร้าย มิให้นำกฎหมายนั้นมาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำให้หนักขึ้น”*

1) ทายาทนั้นอายุไม่ครบ 16 ปีบริบูรณ์ หรือ

2) ทายาทนั้นเป็นคนที่คนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือ

3) ถ้าผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามีภรรยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานโดยตรงของตน

สามี ภริยา ต้องเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย (จดทะเบียนสมรส)

บุพการี หมายถึง บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งถือตามความเป็นจริงโดยไม่คำนึงถึงความชอบด้วยกฎหมาย เช่น ผู้ที่ฆ่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองซึ่งมิใช่บุตรชอบด้วยกฎหมาย แต่บิดาไม่ร้องเรียน เช่นนี้ บิดาก็ยังไม่ถูกกำจัด

ผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานที่เป็นผู้สืบสายโลหิตที่แท้จริง ซึ่งมีบุตรชอบด้วยกฎหมาย และบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว แต่ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 163)

1.1.2.4 กรณีฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมทั้งหมดหรือบางส่วนหรือไม่ให้กระทำการดังกล่าว

การฉ้อฉล คือ การใช้กลอุบายหลอกลวงและต้องเป็นการหลอกลวงที่ถึงขนาดทำให้เจ้ามรดกเชื่อยอมทำตาม ส่วนการข่มขู่มีความหมายเช่นเดียวกับการข่มขู่ในการแสดงเจตนาทำนิติกรรมตามมาตรา 164 (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 67)

กรณีทายาทฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกตามเงื่อนไขของมาตรา 1606 (4) ก็ถือว่าทายาทนั้นถูกกำจัดแล้ว หาจำต้องคำนึงถึงว่าเจ้ามรดกได้ปฏิบัติตามที่ถูกหลอกลวงหรือถูกข่มขู่หรือไม่ (เพรียบ หุตางกูร, 2563, น. 95) และไม่ต้องคำนึงว่า ผู้ฉ้อฉลหรือข่มขู่ได้ทำเพื่อประโยชน์ตนหรือไม่ (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 68)

แต่การทำพินัยกรรมแม้จะเป็นการทำนิติกรรมประเภทหนึ่งก็ตามพินัยกรรมที่ทำขึ้นเพราะถูกฉ้อฉลหรือข่มขู่มีบทบัญญัติเฉพาะที่บัญญัติในบรรพ 6 นั่นคือ ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนพินัยกรรมนั้นได้[17]

---

[17]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1708 บัญญัติว่า *“เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นเพราะเหตุข่มขู่ก็ได้ แต่หากผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ต่อมาเกินหนึ่งปีนับแต่ผู้ทำพินัยกรรมพ้นจากการข่มขู่แล้ว จะมีการร้องขอเช่นว่านั้นไม่ได้”*

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1709 บัญญัติว่า *“เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นเพราะสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลได้ก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลนั้นถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีความสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลเช่นนั้น พินัยกรรมนั้นก็จะมิได้ทำขึ้น*

ความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับ แม้ถึงว่ากลฉ้อฉลนั้น บุคคลซึ่งมิใช่เป็นผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมได้ก่อขึ้น

แต่พินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นโดยสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลย่อมมีผลบังคับได้ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมมิได้เพิกถอนพินัยกรรมนั้นภายในหนึ่งปีนับแต่ที่ได้รู้ถึงการสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลนั้น”

1.1.2.5 กรณีปลอม ทำลายหรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งคำว่า การปลอม คือ การทำพินัยกรรมที่ไม่จริงโดยผู้อื่นทำขึ้น ส่วน คำว่า การทำลาย คือ การทำให้พินัยกรรมไม่สามารถใช้บังคับได้ และคำว่า การปิดบัง คือ การไม่บอกใครว่ามีพินัยกรรม

1.2 การถอนข้อกำจัดกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควร แม้ทายาทจะมีการกระทำบางอย่างตามเงื่อนไขที่มาตรา 1606 กำหนด ส่งผลให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก แต่เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดนั้นได้ โดยให้อภัยเป็นลายลักษณ์อักษร และการให้อภัยนี้จะต้องให้อภัยหลังจากที่ทายาทถูกกำจัดแล้ว เจ้ามรดกจะให้อภัยล่วงหน้าโดยที่ทายาทยังไม่ถูกกำจัดเพียงแต่คาดหวังว่าจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นและทายาทจะถูกกำจัด เช่นนี้ การให้อภัยล่วงหน้าดังกล่าวไม่มีผลเป็นการให้อภัยแต่อย่างใด (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 235)

2. การตัดมิให้รับมรดก

กรณีนี้เป็นการเสียสิทธิของทายาทโดยการแสดงเจตนาของเจ้ามรดกที่ไม่ประสงค์จะให้ทายาทโดยธรรมคนใดรับมรดกของตนเมื่อตนตาย โดยจะต้องทำตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนด[18]

2.1 หลักเกณฑ์การตัดมิให้รับมรดก ซึ่งการตัดมิให้รับมรดกมี 2 กรณี คือ

2.1.1 การตัดโดยเจตนาชัดแจ้ง ตามมาตรา 1608 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง นั่นคือ เจ้ามรดกต้องระบุตัวทายาทโดยธรรมให้ชัดเจนว่าจะตัดบุคคลใดซึ่งทำได้ 2 วิธีคือ

2.1.1.1 การตัดโดยพินัยกรรม ซึ่งพินัยกรรมดังกล่าวต้องทำให้ถูกต้องตามแบบ มิฉะนั้นพินัยกรรมจะตกเป็นโมฆะ[19]

2.1.1.2 การตัดโดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวคือ นายอำเภอ (ต่างจังหวัด) หรือผู้อำนวยการเขต (กรุงเทพมหานคร) หากนำหนังสือไปมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่อื่นที่ไม่มีอำนาจการตัดก็หาชอบไม่

ข้อสังเกต

1. เจ้ามรดกแสดงเจตนาตัดได้เฉพาะทายาทโดยธรรม ไม่สามารถตัดผู้รับพินัยกรรมได้ เนื่องจากผู้รับพินัยกรรมจะเป็นบุคคลใดเป็นไปตามเจตนาของผู้ทำพินัยกรรม หากเจ้ามรดกทำพินัยกรรมต่อมาเปลี่ยนใจก็สามารถเพิกถอนหรือทำลายพินัยกรรมนั้นได้

---

[18]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1608 บัญญัติว่า *“เจ้ามรดกจะตัดทายาทโดยธรรมของตนคนใดมิให้รับมรดกก็ได้แต่ด้วยแสดงเจตนาชัดแจ้ง*

(1) โดยพินัยกรรม

(2) โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

ตัวทายาทผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกนั้นต้องระบุไว้ให้ชัดเจน

แต่เมื่อบุคคลใดได้ทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกเสียทั้งหมดแล้ว ให้ถือว่าบรรดาทายาทโดยธรรมผู้ที่มิได้รับประโยชน์จากพินัยกรรม เป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก”

[19]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1705 บัญญัติว่า *“พินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรมนั้น ถ้าได้ทำขึ้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งมาตรา 1652, 1653, 1656, 1657, 1658, 1660, 1661 หรือ 1663 ย่อมเป็นโมฆะ”*

2. หากเจ้ามรดกตัดทายาทโดยธรรมเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ทายาทโดยธรรมจะเป็นผู้ถูกตัดทันทีแม้เจ้ามรดกยังไม่ถึงแก่ความตาย

แต่มีปัญหาว่า หากเจ้ามรดกตัดทายาทโดยธรรมโดยพินัยกรรมซึ่งทายาทโดยธรรมที่เป็นผู้ถูกตัดตายก่อนเจ้ามรดก เช่นนี้ การตัดตามพินัยกรรมจะยังมีผลหรือไม่ นักกฎหมายยังมีความเห็นแตกต่างกัน บางท่านเห็นว่า แม้ทายาทผู้ถูกตัดตายก่อนก็ยังคงเป็นผู้ถูกตัด (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 75) แต่บางท่านเห็นว่า เมื่อทายาท ผู้ถูกตัดตายก่อนข้อกำหนดในพินัยกรรมย่อมตกไปตามมาตรา 1698 (1) จึงทำให้ทายาทนั้นไม่เป็นผู้ถูกตัดเลย (พินัย ณ นคร, 2554, น. 212)

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับแนวหลัง เนื่องจากเมื่อเจ้ามรดกทำพินัยกรรมตัดทายาทโดยธรรมก็ย่อมต้องนำบทบัญญัติเรื่องพินัยกรรมมาบังคับ หากทายาทโดยธรรมที่ถูกตัดถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกซึ่งขณะนั้นพินัยกรรมยังไม่มีผลบังคับทายาทโดยธรรมนั้นจึงยังมิใช่ผู้ถูกตัด

2.1.2 การตัดโดยปริยาย เป็นกรณีที่เจ้ามรดกมิได้ระบุตัวทายาทโดยธรรมที่จะตัดไว้ชัดเจน แต่เป็นกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกของตนทั้งหมดจึงไม่เหลือมรดกที่จะแบ่งแก่ทายาทอื่นนอกเหนือจากบุคคลที่ระบุในพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมที่ไม่ได้รับประโยชน์จากพินัยกรรมจึงเป็นผู้ถูกตัดตามมาตรา 1608 วรรคท้าย เช่น นายดำมีบุตรชอบด้วยกฎหมาย 3 คน คือ นายแดง นายขาว และนายม่วง นายดำทำพินัยกรรมยกมรดกทั้งหมดให้นายม่วง ต่อมานายดำถึงแก่ความตาย มีมรดก 3 ล้านบาท เช่นนี้ นายม่วงย่อมเป็นผู้รับมรดกทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว นายแดง และนายขาวแม้จะเป็นทายาทโดยธรรมอีก 2 คนแต่ไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากพินัยกรรม เช่นนี้ ย่อมถือว่านายแดงและนายขาวเป็นผู้ถูกตัดโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีเจ้ามรดกทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกไม่หมด เช่นนี้ทายาทโดยธรรมนั้นก็หาเป็นผู้ถูกตัดไม่ ซึ่งการทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกไม่หมดอาจจะเป็นเพราะผู้รับพินัยกรรมตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม[20] หรือผู้รับพินัยกรรมสละมรดกตามพินัยกรรม[21]

---

[20]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1608 (1) บัญญัติว่า *“เจ้ามรดกจะตัดทายาทโดยธรรมของตนคนใดมิให้รับมรดกก็ได้แต่ด้วยแสดงเจตนาชัดแจ้ง*

(1) โดยพินัยกรรม

(2) โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

ตัวทายาทผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกนั้นต้องระบุไว้ให้ชัดเจน

แต่เมื่อบุคคลใดได้ทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกเสียทั้งหมดแล้ว ให้ถือว่าบรรดาทายาทโดยธรรมผู้ที่มิได้รับประโยชน์จากพินัยกรรม เป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก”

[21]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1615 บัญญัติว่า *“การที่ทายาทสละมรดกนั้น มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกตาย*

เมื่อทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดก ผู้สืบสันดานของทายาทคนนั้นสืบมรดกได้ตามสิทธิของตน และชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมรดกนั้นจะได้รับ แต่ผู้สืบสันดานนั้นต้องไม่ใช่ผู้ที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้อนุบาล แล้วแต่กรณี ได้บอกสละมรดกโดยสมบูรณ์ในนามของผู้สืบสันดานนั้น”

ตามตัวอย่างข้างต้น หากปรากฏว่านายม่วงถึงแก่ความตายก่อนนายดำ เช่นนี้ ข้อกำหนดในพินัยกรรมย่อมตกไป เงิน 3 ล้านบาทจึงต้องนำไปแบ่งแก่นายแดง และนายขาวคนละส่วนเท่า ๆ กัน หรือหลังจากที่นายดำถึงแก่ความตายได้ 6 เดือน นายม่วงสละมรดกตามพินัยกรรม เช่นนี้ การสละมรดกของนายม่วงมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่นายดำเจ้ามรดกถึงแก่ความตายตามมาตรา 1615 วรรคหนึ่ง เงิน 3 ล้านบาทจึงต้องแบ่งแก่นายแดง นายขาว และนายม่วง คนละ 1 ล้านบาท (นายม่วงสละมรดกในฐานะผู้รับพินัยกรรมแต่ในขณะเดียวกันนายม่วงก็มีสถานะเป็นทายาทโดยธรรมด้วย จึงต้องแบ่งแก่นายม่วงในฐานะทายาทโดยธรรมด้วย)

สรุปได้ว่า กรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกไม่หมดและถือว่าทายาทโดยธรรมไม่ถูกตัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1608 วรรคท้าย มี 2 กรณี คือ ผู้รับพินัยกรรมถึงแก่ความตายก่อนผู้ทำพินัยกรรมและผู้รับพินัยกรรมบอกสละพินัยกรรม

2.2 การถอนการตัดมิให้รับมรดก เมื่อเจ้ามรดกตัดทายาทโดยธรรมคนใดแล้ว ต่อมาภายหลังจะถอนการตัดมิให้รับมรดก[22] ย่อมสามารถทำได้ แต่การถอนการตัดมิให้รับมรดกต้องทำให้ถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ดังนี้

2.2.1 หากเจ้ามรดกตัดทายาทโดยธรรมโดยพินัยกรรม การถอนการตัดต้องทำโดยพินัยกรรมเท่านั้น[23]

2.2.2 หากเจ้ามรดกตัดทายาทโดยธรรม โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ การถอนการตัดอาจทำโดยพินัยกรรมหรือทำเป็นหนังสือมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ (นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต)

ข้อสังเกต เหตุที่การตัดทำโดยพินัยกรรมต้องถอนโดยพินัยกรรมเท่านั้น เนื่องจากผลการเป็นผู้ถูกตัดจะเกิดเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย การที่จะให้เจ้ามรดกถอนการตัดโดยทำเป็นหนังสือมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมไม่สามารถทำได้เพราะขณะนั้นทายาทโดยธรรมยังมิใช่ผู้ถูกตัดแต่ประการใด

3. การสละมรดก

การสละมรดกกรณีนี้ เป็นการเสียสิทธิโดยการแสดงเจตนาของทายาทไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมที่ไม่ประสงค์จะรับมรดกโดยจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

การสละมรดกของทายาทต้องแสดงเจตนาหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว[24] เนื่องจากทายาทจะสละมรดกได้นั้นทายาทต้องมีสิทธิรับมรดกก่อนเพราะเป็นการไม่แน่ว่าผู้ที่จะสละมรดกจะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก

---

[22]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1609 บัญญัติว่า *“การแสดงเจตนาตัดมิให้รับมรดกนั้นจะถอนเสียก็ได้ ถ้าการตัดมิให้รับมรดกนั้นได้ทำโดยพินัยกรรม จะถอนเสียได้ก็แต่โดยพินัยกรรมเท่านั้น แต่ถ้าการตัดมิให้รับมรดกได้ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ การถอนจะทำตามแบบใดแบบหนึ่งดังบัญญัติไว้ในมาตรา 1608 (1) หรือ (2) ก็ได้”*

[23]การถอนการตัดโดยพินัยกรรมดังกล่าว พินัยกรรมนั้นต้องทำให้ถูกต้องตามแบบของพินัยกรรม แต่ไม่จำต้องทำตามแบบเดียวกับพินัยกรรมที่เจ้ามรดกทำเพื่อตัดทายาทโดยธรรม เช่น ขณะตัดทำเป็นพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ แต่หากขณะถอนอาจทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองได้

[24]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1619 บัญญัติว่า *“ผู้ใดจะสละหรือจำหน่ายจ่ายโอนโดยประการใด ซึ่งสิทธิอันหากจะมีในภายหน้าในการสืบมรดกผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นไม่ได้”*

หรือไม่ (ไพโรจน์ กัมพูศิริ, 2564, น. 77) ดังนั้น หากเป็นกรณีทายาทสละมรดกตั้งแต่ขณะเจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่เช่นนี้ การสละมรดกหามีผลไม่เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายทายาทนั้นยังคงมีสิทธิรับมรดกตามสิทธิและส่วนของตนเองเหมือนเช่นมิได้มีการสละมรดกเลย อธิบายได้ ดังนี้

3.1 วิธีการสละมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1612[25] ได้กำหนดวิธีการสละมรดกของทายาทไว้ สามารถทำได้ 2 วิธี ดังนี้

3.1.1 ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ก็เป็นบุคคลคนเดียวกับที่มีอำนาจรับหนังสือตัดมิให้รับมรดกจากเจ้ามรดกตามมาตรา 1608 คือ นายอำเภอ หรือผู้อำนวยการเขต

3.1.2 ทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ กล่าวคือ สัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์[26] การทำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบเพียงแต่ต้องมีหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี คือ หลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ที่ต้องรับผิดหรือตัวแทน[27] ดังนั้น การสละมรดกของทายาทโดยธรรมเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว จึงสามารถทำด้วยวาจาได้เพียงแต่หากทายาทนั้นไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ทายาทอื่นจะใช้สิทธิทางศาลฟ้องให้ทายาทนั้นปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้

ข้อสังเกต การที่ทายาทจะสละมรดกจะทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ สามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับทายาทอื่นที่มีสิทธิรับมรดกเพียงคนเดียวก็ได้ (พินัย ณ นคร, 2554, น. 227) หาจำต้องทำกับทายาทอื่นของเจ้ามรดกทุกคนไม่

3.2 หลักเกณฑ์การสละมรดก การที่ทายาทสละมรดกนอกจากจะต้องทำให้ถูกต้องตามมาตรา 1612 แล้วยังต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของมาตรา 1613[28]ด้วย กล่าวคือ

3.2.1 การสละมรดกต้องสละทั้งหมดจะเลือกรับบางส่วน เลือกสลับบางส่วนไม่ได้

3.2.2 การสละมรดกจะมีเงื่อนไขไม่ได้ แม้ต่อมาเงื่อนไขที่ตั้งไว้จะสำเร็จลงการสละมรดกก็หามีผลไม่

3.2.3 การสละมรดกจะมีเงื่อนเวลาไม่ได้ แม้ต่อมาจะมาถึงเวลาที่กำหนดไว้การสละมรดกก็หามีผลไม่

3.2.4 การสละมรดกเมื่อมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว ทายาทผู้สละจะขอเปลี่ยนใจขอถอนการสละมรดกเพื่อให้ตนกลับเป็นทายาทมีสิทธิรับมรดกไม่ได้

---

[25]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1612 บัญญัติว่า “*การสละมรดกนั้น ต้องแสดงเจตนาชัดแจ้งเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ*”

[26]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 บัญญัติว่า “*อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน*”

[27]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 851 บัญญัติว่า “*อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่*”

[28]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1613 บัญญัติว่า “*การสละมรดกนั้น จะทำแต่เพียงบางส่วน หรือทำโดยมีเงื่อนไข หรือเงื่อนเวลาไม่ได้*

การสละมรดกนั้น จะถอนเสียมิได้”

ข้อสังเกต การสละมรดกถือเป็นการทำนิติกรรมประเภทหนึ่ง อาจจะส่งผลให้การสละมรดกเป็นโมฆะหรือโมฆียะตามบทบัญญัติเรื่องนิติกรรม ซึ่งส่งผลการสละเป็นโมฆะย่อมทำให้การสละมรดกไม่มีผลตามกฎหมาย หรือหากการสละมรดกเป็นโมฆียะต่อมาผู้มีสิทธิบอกล้างทำการบอกล้างการสละมรดกย่อมทำให้การสละมรดกเป็นโมฆะ เช่นนี้ หาใช่เป็นการถอนการสละมรดกตามมาตรา 1613 แต่อย่างใดไม่

การเสียสิทธิในมรดกของทายาทกับการรับมรดกแทนที่หรือการสืบมรดกของผู้สืบสันดาน

ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงในส่วนการตัดมิให้รับมรดก การสละมรดกและการถูกกำจัดเป็นตามลำดับไป

1. การถูกตัดมิให้รับมรดก

กรณีที่ทายาทโดยธรรมถูกเจ้ามรดกตัดโดยถูกต้องตามกฎหมาย แม้ทายาทโดยธรรมผู้ถูกตัดจะมีผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานนั้นก็ไม่มีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่หรือสืบมรดกแทนทายาทโดยธรรมที่ถูกตัด เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของมาตรา 1607 และมาตรา 1639[29]ซึ่งทั้งสองมาตราดังกล่าวต่างให้สิทธิผู้สืบสันดานเข้ารับมรดกหรือรับมรดกแทนที่เฉพาะกรณีทายาทเสียสิทธิในมรดกเพราะถูกกำจัดมิให้รับมรดกเท่านั้นหาให้สิทธิกรณีทายาทถูกตัดมิให้รับมรดกแต่อย่างใดไม่ นั่นจึงแสดงว่าการที่เจ้ามรดกตัดทายาทโดยธรรมย่อมเป็นการตัดทั้งสายส่วนที่ทายาทโดยธรรมผู้ถูกตัดควรได้รับต้องนำมาแบ่งแก่ทายาทโดยธรรมอื่นของเจ้ามรดกต่อไป (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 251)

ตัวอย่างเช่น นายแดงมีนางขาวเป็นภริยาชอบด้วยกฎหมาย มีนายดำ นายแสด และนายม่วงเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน นายแสดมีนายเอเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย นายแดงตัดนายแสดมิให้รับมรดกของตนเองโดยทำถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมานายแดงถึงแก่ความตาย มีมรดก 1 ล้านบาท เช่นนี้ นายแสดไม่อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกของนายแดงเนื่องจากถูกนายแดงตัดมิให้รับมรดกแล้ว และแม้นายแสดจะมีนายเอเป็นผู้สืบสันดาน นายเอก็จะใช้สิทธิรับมรดกแทนที่หรือสืบมรดกในส่วนที่นายแสดมีสิทธิได้รับไม่ได้

ดังนั้น มรดก 1 ล้านบาทของนายแดงย่อมตกแก่ทายาทโดยธรรมที่เหลือและมีสิทธิรับมรดกคือนายดำ นายม่วง และนางขาวซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (3) และวรรคท้าย นางขาวมีสิทธิได้รับมรดกของนายแดงกึ่งหนึ่งตามมาตรา 1635 (2) นางขาวจึงได้รับมรดกของนายแดง 500,000 บาท ส่วนมรดกที่เหลือกึ่งหนึ่ง 500,000 บาท ย่อมตกแก่นายดำ และนายม่วงคนละส่วนเท่ากันตามมาตรา 1633 ทั้ง 2 คนจึงได้รับมรดกของนายแดงคนละ 250,000 บาท

---

[29]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 บัญญัติว่า *“การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัว ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว แต่ในส่วนทรัพย์สินซึ่งผู้สืบสันดานได้รับมรดกมาเช่นนี้ ทายาทที่ว่านั้นไม่มีสิทธิที่จะจัดการและใช้ดังที่ระบุไว้ในบรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 3 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในกรณีเช่นนั้นให้ใช้มาตรา 1548 บังคับโดยอนุโลม”*

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บัญญัติว่า *“ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนหมดสาย”*

2. การสละมรดก

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ทายาทที่มีสิทธิสละมรดกมีทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผลของการสละมรดกของทายาทมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกตาย[30] นั่นคือ มีผลเปรียบเสมือนว่าทายาทที่ได้รับมรดกไม่ได้รับมรดกเลย แต่หากปรากฏว่าทายาทผู้สละมรดกมีผู้สืบสันดาน เช่นนี้ ผู้สืบสันดานของทายาทที่สละมรดกจะมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่หรือสืบมรดกในส่วนของทายาทที่สละมรดกได้หรือไม่ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1 ทายาทโดยธรรมสละมรดก การสละมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม[31]เป็นการเฉพาะตัวของทายาทไม่มีผลกระทบถึงผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมผู้สละ (พรชัย สุนทรพันธ์, 2566, น. 276) ดังนั้น ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมที่สละมรดกจึงสามารถสืบมรดกแทนทายาทโดยธรรมที่สละได้โดยมีสิทธิ์ได้รับส่วนแบ่งเท่าที่ผู้สละจะมีสิทธิได้รับ

ข้อสังเกต

1. ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกในกรณีทายาทโดยธรรมสระมรดกตามมาตรา 1615 วรรคสอง กฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงเหมือนเช่นการรับมรดกแทนที่[32] ดังนั้น ผู้สืบสันดานในที่นี้จึงหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วย

2. ทายาทโดยธรรมที่จะสละมรดกตามมาตรา 1615 วรรคสอง หมายถึง ทายาทโดยธรรมทุกประเภท (รวมทั้งทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติและคู่สมรส) และทุกลำดับที่ผู้สืบสันดานสามารถเข้าสืบมรดกได้ซึ่งจะแตกต่างจากการรับมรดกแทนที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้แต่เพียงทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) เท่านั้น[33]

2.2 ผู้รับพินัยกรรมสละมรดก การสละมรดกในฐานะผู้รับพินัยกรรม[34]ผู้สืบสันดานไม่สามารถเข้าสืบมรดกในส่วนที่ผู้รับพินัยกรรมสละได้ เนื่องจากการที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกมรดกให้ใครย่อมมีเจตนาแน่วแน่ว่า

---

[30]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1615 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “*การที่ทายาทสละมรดกนั้น มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกตาย*”

[31]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1615 วรรคสอง บัญญัติว่า “*เมื่อทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดกผู้สืบสันดานของทายาทคนนั้นสืบมรดกได้ตามสิทธิของตน และชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมรดกนั้นจะได้รับ แต่ผู้สืบสันดานนั้นต้องไม่ใช่ผู้ที่บิดามารด ผู้ปกครอง หรือ ผู้อนุบาล แล้วแต่กรณี ได้บอกสละมรดกโดยสมบูรณ์ในนามของผู้สืบสันดานนั้น*”

[32]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 บัญญัติว่า “*สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้เฉพาะแก่ผู้สืบสันดานโดยตรง ผู้บุพการีหมีสิทธิดังนั้นไม่*”

[33]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บัญญัติว่า “*ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนหมดสาย*”

[34]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1617 บัญญัติว่า “*ผู้รับพินัยกรรมคนใดสละมรดก ผู้นั้นรวมตลอดทั้งผู้สืบสันดานไม่มีสิทธิจะรับมรดกที่ได้สละแล้วนั้น*”

ต้องการให้มรดกตกแก่บุคคลที่ตนระบุไว้ หากให้ผู้สืบสันดานของผู้รับพินัยกรรมเข้าสืบมรดกแทน เช่นนี้ ก็น่าจะไม่ตรงตามเจตนารมณ์อันแท้จริงของเจ้ามรดกประกอบกับมีเหตุผลตามกฎหมายอีกประการ คือ เมื่อผู้รับพินัยกรรมบอกสละพินัยกรรมย่อมทำให้ข้อกำหนดที่ระบุในพินัยกรรมตกไปตามมาตรา 1698 (3) ซึ่งเมื่อข้อกำหนดในพินัยกรรมตกไปก็เปรียบเสมือนเจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมในส่วนนั้นไว้ ผู้สืบสันดานก็ไม่สามารถใช้สิทธิสืบมรดกในส่วนพินัยกรรมที่ตกไปได้โดยมรดกตามพินัยกรรมจะตกแก่ทายาทโดยธรรมอื่นของเจ้ามรดก[35]

ข้อสังเกต การที่จะเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดก ทายาทคนใดคนหนึ่งอาจจะอยู่ในฐานะผู้รับพินัยกรรมและในขณะเดียวกันก็เป็นทายาทโดยธรรมด้วย เช่นนี้ แม้ทายาทนั้นจะรับมรดกตามพินัยกรรมในฐานะผู้รับพินัยกรรมแล้วก็ยังมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมด้วย[36] ดังนั้น เมื่อผู้รับพินัยกรรมสละมรดกแต่ขณะเดียวกันก็อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรมด้วย ทายาทนั้นก็ยังคงได้รับส่วนแบ่งในฐานะทายาทโดยธรรมอีกฐานะหนึ่ง

ตัวอย่างเช่น นายฟ้า มีนางสวยเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย มีนายเอ นายบี และนายซี เป็นพี่น้องร่วมมารดา นายซีมีนายเก่งเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว นายฟ้าทำพินัยกรรมยกมรดกทั้งหมดให้แก่นายซี ต่อมานายฟ้าถึงแก่ความตาย มีมรดก 9 ล้านบาท เช่นนี้ มรดกทั้งหมดย่อมตกแก่นายซี จากนั้น 6 เดือน นายซีสละมรดกตามพินัยกรรม เช่นนี้ ข้อกำหนดในพินัยกรรมย่อมตกไปตามมาตรา 1698 (3) นายเก่งผู้สืบสันดานของนายซีไม่สามารถเข้าสืบมรดกตามพินัยกรรมได้ตามมาตรา 1617 มรดกตามพินัยกรรมที่นายซีสละย่อมมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่นายฟ้าเจ้ามรดกถึงแก่ความตายตามมาตรา 1615 วรรคหนึ่ง ย่อมตกแก่ทายาทโดยธรรมคนอื่นของนายฟ้า ตามมาตรา 1699 นั่นคือ ตกแก่นางสวยภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย นายเอ นายบี และนายซี พี่น้องร่วมมารดาตามมาตรา 1629 (4) และวรรคท้าย ซึ่งนางสวยมีสิทธิได้รับมรดกของนายฟ้า 2 ใน 3 ตามมาตรา 1635 (3) คือได้รับ 6 ล้านบาท ส่วน 3 ล้านบาทที่เหลือตกแก่นายเอ นายบี และนายซี คนละส่วนเท่ากันตามมาตรา 1633 คือได้รับคนละ 1 ล้านบาท หากนายซีไม่ประสงค์จะรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมย่อมมีสิทธิสละมรดกในส่วนนี้ได้ หากนายซีสละมรดกในส่วนนี้ในฐานะทายาทโดยธรรม นายเก่งในฐานะผู้สืบสันดานจึงจะเข้าสืบมรดกในส่วนนี้ของนายซีได้ตามมาตรา 1615 วรรคสอง

3. การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมี 2 ฐาน คือ ฐานยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามมาตรา 1605 และฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวแล้วในตอนต้น โดยพฤติการณ์ตามมาตรา 1605 ย่อมเกิดหลังเจ้ามรดกตาย ส่วนพฤติการณ์ตามมาตรา 1606 ย่อมเกิดได้ทั้งก่อนและหลังเจ้ามรดกตาย กล่าวคือ หากเป็นกรณีตามมาตรา 1606 (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนโดยมิ

---

[35]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1699 บัญญัติว่า *“ถ้าพินัยกรรม หรือข้อกำหนดในพินัยกรรม เกี่ยวกับทรัพย์สินรายใดเป็นอันไร้ผลด้วยประการใด ๆ ทรัพย์สินรายนั้นตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมหรือได้แก่แผ่นดิน แล้วแต่กรณี”*

[36]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1621 บัญญัติว่า *“เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้แสดงเจตนากำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น แม้ทายาทโดยธรรมคนใดจะได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดตามพินัยกรรม ทายาทคนนั้นก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกเอาส่วนโดยธรรมของตนจากทรัพย์มรดกส่วนที่ยังไม่ได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมจนเต็มอีกก็ได้”*

ชอบด้วยกฎหมายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายก็ได้ เพราะมีทั้งกรณีเจตนาฆ่าและพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน กรณีตามมาตรา 1606 (2) ผู้ที่ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกับต้องทำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนเจ้ามรดกตาย กรณีตามมาตรา 1606 (3) ผู้ที่รู้ว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นหลังเจ้ามรดกตาย กรณีมาตรา 1606 (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดกหรือไม่ให้กระทำการดังกล่าว เป็นเรื่องที่เกิดก่อนเจ้ามรดกตาย และกรณีตามมาตรา 1606 (5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายก็ได้ขึ้นกับข้อเท็จจริงว่าทายาทได้มีพฤติกรรมดังที่กฎหมายกำหนดก่อนหรือหลังเจ้ามรดก

การที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายย่อมเป็นการชัดเจนว่าผู้สืบสันดานสามารถเข้ารับมรดกแทนที่ในส่วนแบ่งที่ทายาทผู้ถูกกำจัดมีสิทธิได้รับ ทั้งนี้ ตามมาตรา 1639[37]โดยผู้สืบสันดานที่จะเข้ารับมรดกแทนที่ดังกล่าวต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง ทั้งนี้ ตามมาตรา 1643

ตัวอย่างเช่น นายก่อ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน คือ นายกาจ นายเกียรติ และนายกรุง นายเกียรติมีบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว คือ นายสุข นายเกียรติข่มขู่ให้นายก่อทำพินัยกรรมยกมรดกทั้งหมดของนายก่อให้แก่ตนเอง ต่อมานายก่อตาย มีมรดก 6 ล้านบาท เช่นนี้ หากแบ่งมรดกตามสิทธิของทายาทโดยธรรม นายกาจ นายเกียรติ และนายกรุงต่างเป็นทายาทโดยธรรมของนายก่อตามมาตรา 1629 (3) ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกของนายก่อคนละส่วนเท่า ๆ กันตามมาตรา 1633 พี่น้องทั้ง 3 คนจึงมีสิทธิได้รับมรดกของนายก่อคนละ 2 ล้านบาท แต่ปรากฏว่านายเกียรติเป็นผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของนายก่อตามมาตรา 1639 ซึ่งเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย และนายสุขเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วอันถือเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของนายเกียรติ นายสุขย่อมเข้ารับมรดกแทนที่ในส่วนที่นายเกียรติมีสิทธิได้รับ คือ 2 ล้านบาท ตามมาตรา 1643

ปัญหาที่ควรพิจารณา คือ กรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายไม่ว่าจะเป็นการถูกกำจัดตามมาตรา 1605 หรือมาตรา 1606 (1) (3) หรือ (5) แล้วแต่กรณี และทายาทนั้นมีผู้สืบสันดานโดยตรง เช่นนี้ผู้สืบสันดานนั้นจะเข้ารับมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกกำจัดได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1639 แล้วจะเห็นว่าผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดไม่น่าจะใช้สิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ได้ แต่มีคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5611/2554 และคำพิพากษาฎีกาที่ 581/2565 ได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวไว้ ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 แม้จำเลยได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกของผู้ตายมากกว่าส่วนที่ตนจะได้ และต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกของผู้ตายเลยอันเป็นการถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายก็ตาม บุตร

---

[37]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บัญญัติว่า *“ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนหมดสาย”*

ของจำเลยซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของจำเลยทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของผู้ตายย่อมสืบมรดกเสมือนหนึ่งว่าจำเลยตายแล้วได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607

คำพิพากษาฎีกาที่ 5611/2554 มาตรา 1639 บัญญัติถึงการที่ทายาทชั้นผู้สืบสันดานถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ก็ตาม แต่มาตรา 1607 ยังได้บัญญัติถึงการถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้เป็นการเฉพาะอีกต่างหากว่า การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัว ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนว่าทายาทนั้นตายแล้ว ทั้งนี้ โดยไม่ได้บัญญัติให้จำกัดว่าจะต้องเป็นกรณีที่ทายาทถูกกำจัดก่อนหรือหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ดังนี้ ในกรณีทายาทถูกกำจัดไม่ให้รับมรดกตามมาตรา 1605 และ 1606 นั้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีถูกกำจัดก่อนหรือหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายก็ตาม ในเรื่องการรับมรดกแทนที่ก็ต้องบังคับไปตามมาตรา 1607 ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะเช่นนี้ ที่ให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกได้ หาได้ถือว่ามาตรา 1607 ต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 นอกจากนี้มาตรา 1627 ยังบัญญัติว่าบุตรบุญธรรมนั้นให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นบทบัญญัติให้ถือเช่นนั้นโดยเด็ดขาด ดังนี้ ย่อมต้องถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกซึ่งแม้บุตรบุญธรรมของเจ้ามรดกจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกแล้วผู้สืบสันดานย่อมสามารถสืบมรดกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607

คำพิพากษาฎีกาที่ 581/2565 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บัญญัติให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกรับมรดกแทนที่ทายาทนั้นได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้นก็ตาม แต่มาตรา 1607 บัญญัติว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัว ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้วโดยมิได้บัญญัติว่าผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกสืบมรดกต่อไปได้เฉพาะในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น ดังนั้นแม้จำเลยที่ 1 ได้ปิดบังทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกมากกว่าส่วนที่ตนจะได้ และต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกของเจ้ามรดกเลย อันเป็นการถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกหลังเจ้ามรดกมรณภาพก็ตาม บุตรของจำเลยที่ 1 เป็นผู้สืบสันดานของจำเลยที่ 1 ผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกสืบมรดกของเจ้ามรดกต่อไปได้เสมือนหนึ่งว่าจำเลยที่ 1 ตายแล้วตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 1607 และบทบัญญัติมาตรา 1607 หาได้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 1639 ไม่

จากแนวคำพิพากษาฎีกาข้างต้นเห็นว่าหากเป็นกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายผู้สืบสันดานสามารถเข้าสืบมรดกต่อไปได้ตามมาตรา 1607 โดยมาตรา 1607 เป็นบทบัญญัติที่ไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639

บทวิเคราะห์กรณีผู้สืบสันดานสืบมรดกตาม มาตรา 1607

ด้วยความเคารพในคำพิพากษาฎีกาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นในทางวิชาการว่าการตีความการถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายต้องบังคับตามมาตรา 1607 และมาตรา 1607 ไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 หมวด 4 มาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645 อาจจะมีปัญหาและการบังคับใช้กฎหมายได้กล่าวคือ

1. แม้มาตรา 1607 จะบัญญัติถึงกรณีทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปได้เหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้วก็ตาม แต่มาตรา 1607 ไม่ได้บัญญัติถึงรายละเอียดขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่ผู้สืบสันดานจะใช้สิทธิในการเข้าสืบมรดกโดยมาตรา 1607 เป็นบทบัญญัติในลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 2 การเป็นทายาทซึ่งถือเป็นบททั่วไป แต่เรื่องการรับมรดกแทนที่ได้บัญญัติรายละเอียดขั้นตอนและหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะในลักษณะ 2 สิทธิโดยธรรมในการรับมรดก หมวด 4 การรับมรดกแทนที่ซึ่งถือเป็นบทเฉพาะ ดังนั้น กรณีที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกผู้สืบสันดานจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่กันได้อย่างไรก็อาจจะต้องพิจารณาตามบทเฉพาะในลักษณะ 2 หมวด 4 มาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645

2. มาตรา 1607 บัญญัติถึงทายาทที่ถูกกำจัดโดยหากเป็นทายาทโดยธรรมไม่ระบุว่าเป็นทายาทโดยธรรมลำดับใดหรือประเภทใด ดังนั้น จึงหมายถึงว่าทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) และคู่สมรสที่ถูกกำจัดแต่ทายาทดังกล่าวมีผู้สืบสันดานเช่นนี้ผู้สืบสันดานนั้นก็ย่อมเข้าสืบมรดกได้ซึ่งจะขัดกับกรณีมาตรา 1641[38] ที่ทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) ไม่สามารถมีการรับมรดกแทนที่ได้ และมาตรา 1639 ที่บัญญัติให้รับมรดกแทนที่เฉพาะทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติตามมาตรา 1639 (1), (3), (4) หรือ (6) เท่านั้น

3. ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมายในการรับมรดกนอกจากจะหมายถึงทายาทโดยธรรมแล้วยังหมายถึงผู้รับพินัยกรรมด้วย ซึ่งหากพิจารณาทายาทที่ถูกกำจัดตามมาตรา 1607 ย่อมจะหมายถึงผู้รับพินัยกรรมด้วยกรณีผู้รับพินัยกรรมถูกกำจัดเช่นนี้ผู้สืบสันดานก็ย่อมเข้าสืบมรดกได้ซึ่งจะขัดกับกรณีมาตรา 1642[39] ที่การรับมรดกแทนที่ใช้บังคับเฉพาะทายาทโดยธรรมเท่านั้น ส่วนผู้รับพินัยกรรมผู้สืบสันดานไม่สามารถใช้สิทธิในการรับมรดกแทนที่ได้

4. ผู้สืบสันดานที่จะเข้าสืบมรดก ตามที่มาตรา 1607 กำหนดให้สิทธิไว้ไม่ได้ระบุว่าต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงเหมือนเช่นที่กำหนดไว้ตามมาตรา 1643 ซึ่งผู้สืบสันดานโดยตรงจะหมายถึงผู้สืบสันดานที่เป็นญาติสืบสายโลหิตจึงมีเพียงบุตรชอบด้วยกฎหมายและบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วจะไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม ดังนั้น ผู้สืบสันดานที่จะเข้าสืบมรดกตามมาตรา 1607 จึงหมายรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วยก็จะขัดกับบทบัญญัติมาตรา 1643 ดังกล่าว

จากกรณีที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นว่าการตีความมาตรา 1607 เป็นเอกเทศแยกต่างหากจากบทบัญญัติของเรื่องการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645 อาจจะเกิดปัญหาในการตีความกฎหมายตามหลักนิติวิธีในอนาคตได้

---

[38]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1641 บัญญัติว่า “*ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้ามีทายาทในลำดับเดียวกันยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้ส่วนแบ่งทั้งหมดตกได้แก่ทายาทนั้นเท่า ห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่กันต่อไป*”

[39]ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1642 บัญญัติว่า “*การรับมรดกแทนที่กันนั้น ให้ใช้บังคับแต่ในระหว่างทายาทโดยธรรม*”

สรุป

การที่ทายาทจะมีสิทธิในมรดกหรือเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดกผู้ตายย่อมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ในเรื่องนั้น ๆ หากกรณีทายาทเสียสิทธิในมรดกของผู้ตายและผู้จะเข้ารับมรดกแทนที่หรือสืบมรดกของทายาทผู้เสียสิทธิก็ต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติเช่นกัน ซึ่งกรณีทายาทเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดกเนื่องจากถูกกำจัดมิให้รับมรดกแม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 2 การเป็นทายาทมาตรา 1607 ที่กำหนดกรณีทายาทถูกกำจัดผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว และลักษณะ 4 การรับมรดกแทนที่มาตรา 1639 ที่กำหนดกรณีผู้ซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานโดยตรงตามมาตรา 1643 ใช้สิทธิรับมรดกแทนที่เฉพาะส่วนแบ่งที่ทายาทผู้ถูกกำจัดมีสิทธิได้รับได้ หากพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 1639 ซึ่งเป็นบทเฉพาะในรายละเอียดและขั้นตอนในการรับมรดกแทนที่ การที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายผู้สืบสันดานย่อมจะใช้สิทธิในการเข้ารับมรดกแทนที่ไม่ได้ แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกผู้สืบสันดานย่อมใช้สิทธิในการรับมรดกได้ตามมาตรา 1607 โดยมาตรา 1607 เป็นบทบัญญัติเอกเทศที่ไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่มาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645 โดยเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความและใช้กฎหมาย เช่นนี้ ก็คงจะเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาเพื่อหาทางแก้ปัญหาการใช้และการตีความดังกล่าว โดยอาจจะมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้ใช้และตีความไปในแนวทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมชัย เกษมสันต์. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมและศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

พรชัย สุนทรพันธุ์. (2566). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง.

_____. (2559). *ปัญหาเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

พินัย ณ นคร. (2554). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เพรียบ หุตางกูร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2563). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2564). *หลักกฎหมายมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

ผู้เขียนบทความ

คุณธีรศักดิ์ เงยวิจิตร เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม กรุงเทพมหานคร อีเมล teerasakng6644@gmail.com